

MAISHIY OQAVA SUVLARNING HOSIL BO'LISHI.

Jumanazarova.L.S.

Imomov.Sh.N.

Usmonov.Sh.A., texnika fanlari doktori

Irrigatsiya va suv muommolari ilmiy tadqiqot instituti. Toshkent sh.

O'zbekiston.

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Gavhar ko'chasi 1 uy. Toshkent sh.

O'zbekiston.

Annotatsiya : *Mazkur tezisdagi maishiy oqava suvlarning hosil bo'lish jarayoni, ularning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy va texnik omillar hamda miqdoriy-sifat ko'rsatkichlarining o'zgarish qonuniyatlari tahlil qilingan. Aholi soni, suv iste'moli darajasi, turmush tarzi va muhandislik-kommunikatsiya tizimlarining rivojlanish darajasi maishiy oqava suvlar hajmi va tarkibiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy asoslangan. Tadqiqot natijalari shahar va qishloq aholi punktlarida oqava suvlarni boshqarish tizimini takomillashtirishda muhim nazariy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *maishiy oqava suvlar, suv iste'moli, urbanizatsiya, BKT, KKT, sanitariya-gigiyena ko'rsatkichlari.*

Abstract: *This thesis analyzes the formation process of domestic wastewater, the socio-economic and technical factors that influence its generation, and the patterns of change in its quantitative and qualitative indicators. It is scientifically substantiated that population size, water consumption levels, lifestyle, and the development level of utility and communication systems directly affect the volume and composition of domestic wastewater. The findings of this research are of significant theoretical importance for improving wastewater management systems in urban and rural settlements.*

Keywords: *domestic wastewater, water consumption, urbanization, BOD, COD, sanitary-hygienic indicators.*

Dolzarblik

Urbanizatsiya jarayonining jadallashuvi va aholi sonining o'sishi maishiy oqava suvlar hajmining ortishiga olib kelmoqda. Markazlashgan kanalizatsiya tizimlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi esa atrof-muhitning ifloslanish xavfini kuchaytiradi. Maishiy oqava suvlarning hosil bo'lish mexanizmini ilmiy jihatdan o'rganish ularni samarali yig'ish, tozalash va qayta foydalanish texnologiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot maqsadi

Maishiy oqava suvlarning hosil bo'lish jarayonini aniqlash hamda ularning miqdoriy va sifat ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillarni ilmiy asoslash.

Tadqiqot vazifalari

- Maishiy oqava suvlarning shakllanish manbalarini aniqlash;
- Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan suv iste'moli va oqava suv hajmi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish;
- Maishiy oqava suvlar tarkibining asosiy ko'rsatkichlarini baholash;
- Urbanizatsiya va turmush darajasining ta'sirini aniqlash.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda statistik tahlil, suv balansi usuli va monitoring ma'lumotlarini qayta ishlash metodlaridan foydalanildi. Maishiy oqava suv hajmi quyidagi ifoda orqali baholandi:

$$Q_m = \beta \cdot N \cdot q$$

bu yerda:

Q_m – maishiy oqava suv hajmi (m^3/kun),

N – aholi soni,

q – jon boshiga sutkalik suv iste'moli (l/kun),

β – qaytish koeffitsiyenti (0,8–0,95).

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maishiy oqava suvlarning hosil bo'lishi quyidagi omillarga bog'liq:

- **Demografik omillar** – aholi soni va zichligi oshishi bilan oqava suv hajmi ortadi;
- **Suv ta'minoti darajasi** – markazlashgan suv tizimi mavjud hududlarda jon boshiga suv iste'moli yuqori;
- **Turmush darajasi** – maishiy texnika (kir yuvish mashinasi, idish yuvish mashinasi va boshqalar)dan foydalanish suv sarfini oshiradi;
- **Sanitariya-gigiyena sharoitlari** – sog'liqni saqlash me'yorlari suv sarfiga ta'sir ko'rsatadi.

Maishiy oqava suvlar tarkibida organik moddalar (BKT5 200–400 mg/l), muallaq zarrachalar (150–350 mg/l), azot va fosfor birikmalari mavjudligi aniqlandi.

Xulosa

Maishiy oqava suvlarning hosil bo'lishi demografik, ijtimoiy-iqtisodiy va texnik omillar bilan chambarchas bog'liq. Ularning miqdoriy ko'rsatkichlari suv iste'moli darajasiga, sifat tarkibi esa turmush sharoiti va sanitariya tizimlariga bog'liq ravishda shakllanadi. Mazkur qonuniyatlarni aniqlash maishiy oqava suvlarni samarali boshqarish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi